

Ad Dekkers

LEVENSELIXER
voor ouders, opvoeders
en andere volwassenen

Dekkers, Ad

Levenselixer voor ouders, opvoeders en andere volwassenen / Ad Dekkers –
Amsterdam: Cichorei
ISBN 978 94 91748 93 6

Redactie en boekontwerp: Jaap Verheij
Omslagafbeelding: Giorgio Morandi, *Natura Morte*, 1952

© Ad Dekkers, Bilthoven 2019
www.uitgeverijcichorei.nl

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the publisher

Inhoud

1	Inleiding – verantwoordelijkheden van de opvoeder	7
2	Leer de grotere biografische wetmatigheden zien	19
3	De kracht van openheid en verwondering	29
4	Over composities van eigenschappen: lijstjes	48
	Slotwoord	63
	Aantekeningen	65
	Literatuur	71

1 Inleiding – verantwoordelijkheden van de opvoeder

Artikel 247 – Burgerlijk Wetboek

Artikel 5 – Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK)

Artikel 8 – Wet op het primair onderwijs

‘Volg goede raad altijd precies op.’

‘Volg goede raad nooit op.’

Het is goedkope wijsheid om te zeggen dat gebeurtenissen en voorvallen en ontmoetingen en ouderlijke geboden en onderwijs-methoden en de geboortestreek en voedingsgewoontes meegeewerkt hebben aan hoe we nu zijn.

De overgang naar de echte wijsheid ontstaat pas als de precieze wetmatigheden die bepalen hoe het vroeger in het latere doorwerkt worden blootgelegd. Het gaat dan om wetmatigheden waaraan men zich niet onttrekken kan.

Hoe idioot sommige vragen ook mogen lijken, er is veel van afhankelijk of zij beantwoord worden.

- Wordt iemand op latere leeftijd egoïstisch omdat het rekenonderwijs vooral gebaseerd is op vermenigvuldigen en niet op delen?
- Welke prijs wordt er betaald voor liegen op jonge leeftijd?
- Is gehoorzaamheid een ontwikkeling bevorderende of ontwikkeling remmende factor van de opvoeding?
- Zijn crèches een goede voorbereiding op de overlevingsstrijd in de volwassenen maatschappij of is er een samenhang met de steeds voeger optredende burn-out?
- Is de website buienradar een zegen of verarmt daardoor het contact met de natuurverschijnselen?

Zo zijn er massa's vragen en hopelijk lukt het om op al die vragen antwoorden te vinden. Want de antwoorden bepalen hoe je tegen je kinderen en de inhoud van je opvoedtaak gaat aankijken, hoe je tegen andere mensen – bijvoorbeeld je ouders – gaat aankijken, en hoe je jezelf als ouder, leerkracht of volwassene gaat toespreken.

Wat is de opgave waar we voor staan?

De ogen openzetten voor het feit dat er langetermijneffecten bestaan met een loop- en ontwikkeltijd van een heel mensenleven en deze kennis laten instromen in de dagelijkse omgang met en de opvoeding van de kinderen. Die opgave om opvoeding af te stemmen op de individuele persoonlijkheid is zo wezenlijk dat zij als fundamenteel menselijke verplichting in wetgeving verankerd is. Zowel nationaal in het Burgerlijk Wetboek als internationaal in het Verdrag inzake de Rechten van het Kind en voor het onderwijs in de Wet op het primair onderwijs.

Artikel 247 – Burgerlijk Wetboek

- 1 *Het ouderlijk gezag omvat de plicht en het recht van de ouder zijn minderjarig kind te verzorgen en op te voeden.*
- 2 *Onder verzorging en opvoeding worden mede verstaan de zorg en de verantwoordelijkheid voor het geestelijk en lichamelijk welzijn en de veiligheid van het kind alsmede het bevorderen van de ontwikkeling van zijn persoonlijkheid. In de verzorging en opvoeding van het kind passen de ouders geen geestelijk of lichamelijk geweld of enige andere vernederende behandeling toe.¹*

Artikel 5 – Verdrag inzake de Rechten van het Kind: IVRK

De Staten die partij zijn, eerbiedigen de verantwoordelijkheden, rechten en plichten van de ouders of, indien van toepassing, van de leden van de familie in ruimere zin of de gemeenschap al naar gelang het plaatselijk gebruik, van wettige voogden of anderen die wettelijk verantwoordelijk zijn voor het kind, voor het voorzien in passende leiding en begeleiding bij de uitoefening door het kind van de in dit Verdrag erkende rechten, op een wijze die verenigbaar is met de zich ontwikkelende vermogens van het kind.

Artikel 8 – Wet op het primair onderwijs

Uitgangspunten en doelstellingen onderwijs

8.1 Het onderwijs wordt zodanig ingericht dat de leerlingen een ononderbroken ontwikkelingsproces kunnen doorlopen. Het wordt afgestemd op de voortgang in de ontwikkeling van de leerlingen.

Onvermijdelijk onderdeel van de verantwoordelijkheid is het continue en stabiele voornemen zoveel mogelijk te weten te komen over de gevolgen op lange termijn van de grote en kleine voorvallen van de dag en van alle ouderlijke bemoeienissen.

De bewandelbare maar totaal verschillende wegen voor het vergaren van kennis over de samenhangen in de levensloop zijn:

- 1 eigen en andermans levenservaring;
- 2 wetenschappelijke gegevens;
- 3 de intensivering van het persoonlijk observatievermogen – aangeduid als ‘scholingsweg’.

1 Levenservaring

Hoe bevredigend en belangrijk *levenservaring* ook mag zijn, er kleeft een wezenlijke tekortkoming aan door het tijdspectief.

Je wilt bijvoorbeeld weten wat het betekent voor je kind als het volwassen zal zijn dat het nú drie uur per dag tv kijkt, gamet en social media gebruikt. Die vraag brandt omdat je nú kinderen hebt en je nú dus beslissingen moet nemen. Je bent nu tussen 30 en 40 jaar oud en je hebt contact met andere lotgenoten-ouders die ook te maken hebben met kinderen die heftige pressie uitoefenen. Als de generatie van je kinderen dan volwassen is geworden en je ziet wat het effect van de elektronische consumptie is, dan ben je zelf ondertussen 70 of 80 jaar oud en de tijd van opvoeden is mooi voorbij. Gefeliciteerd dat je aan het eind van je leven nog iets opgestoken hebt. Het hele bejaardentehuis juicht met je mee. Maar je kunt het niet meer in directe praktijk brengen. Aangezien wijsheid met de jaren komt, holt zij ver achter de feiten aan. Zij ontstaat pas jaren nadat je haar dringend nodig hebt.

En verder: we leven ook niet meer in een tijd dat de wijsheid van bijvoorbeeld de grootouders van harte meegenomen wordt in de opvoeding.

2 Wetenschap

Het is de taak van de *wetenschap* om betrouwbare kennis aan te leveren voor verantwoord opvoedkundig handelen.

En het is de taak van de wetenschappelijke doelgroep – de opvoeders – om die kennis – liefst met gretigheid – te accepteren en toe te passen.

Zo is er bijvoorbeeld indrukwekkend wereldwijd onderzoek naar de manier waarop kinderen zich hechten aan de opvoeders. Het onderzoek is begonnen door John Bowlby in Engeland tijdens de

Tweede Wereldoorlog bij kinderen die los van de ouders werden opgevangen. Dat onderzoek is inmiddels geland in Engeland bij Peter Fonagy en Anthony Bateman en in Nederland bij Marinus van IJzendoorn.² Er zijn onwaarschijnlijke aantallen videobanden bestudeerd om antwoorden te vinden op vragen betreffende verschillen tussen kinderen en tussen culturen, op vragen betreffende de rol van mannen en vrouwen in de opvoeding, op de effecten van adoptie, op de gevolgen van traumatisering, op de werking van outsourcing van de opvoeding naar crèches en internaten.

Het belangrijkste resultaat bestaat uit de beschrijving van vier typen van hechting:

- De *veilige hechting*: het kind mist de ouder(s) bij separatie; liever ouder(s) dan een vreemde; groet de ouder(s) actief bij weerzien. De ouders die hierbij horen vertonen samenhangend gedrag en hebben een positieve opvatting over hechten.
- De *vermijdende hechting*: het kind reageert niet op separatie van de ouder(s); vermijdt of negeert ouder(s) bij hereniging; weinig nabijheid; reactie op ouder(s) niet emotioneel. De ouders die hierbij horen vertonen geen samenhangend consistent gedrag en wijzen hechting gerelateerde ervaringen en relaties actief af.
- De *ambivalente hechting*: het kind houdt zich voortdurend bezig met de ouders; kan zowel boos als passief zijn; komt niet tot rust bij de ouder(s). De ouders die hierbij horen vertonen geen samenhangend gedrag. Zij zijn gepreoccupeerd met het verleden; praten op een boze, passieve of angst oproepende toon; het taalgebruik is door-dravend, grammaticaal onjuist en doorspekt met vaagheden.
- De *gedesorganiseerde / gedesorïenteerde hechting*: het kind vertoont chaotisch, gedesorganiseerd gedrag in de nabijheid van de ouder. De ouders die hierbij horen zijn zelf ook gedesorganiseerd; er is een opvallend gebrek aan samenhang in het gesprek, vooral wanneer het onderwerp komt op verlies of misbruik; sociale waarheden wordt geweld aangedaan.

Er is inmiddels ook voldoende wetenschappelijke onderbouwing voor de schadelijkheid van de social media die een tsunami-achtige omvang hebben aangenomen: verslaving, veranderingen in de structuur van de hersenen, verminderd geheugen, depressieve verschijnselen, obesitas, slaapstoornissen, toename van geweld, verminderde intellectuele inspanning, gebrek aan beweging. Hierover wordt indringend geschreven door onder Manfred Spitzer met de alarmerende titel *Digitale dementie* en de waarschuwendende ondertitel *Hoe wij ons verstand kapot maken*. De Duitse ondertitel verwijst directer naar de opvoedingsverantwoordelijkheden: *Hoe we onszelf en onze kinderen van het verstand beroven*.³

Er zo is er toch op verschillende gebieden overtuigend wetenschappelijk materiaal om er beleid op te baseren op gezinsniveau of nationaal niveau, maar dan worden meteen de moeilijkheden zichtbaar waar wetenschappelijk onderzoek mee te maken heeft.

- a Het wetenschappelijk onderzoek siepelt maar in geringe mate door naar de potentiële gebruikers. Er is een prijsvraag uit te schrijven over de vraag op hoeveel nachtkastjes een boek als dat van IJzendoorn ligt en als vervolgvraag hoeveel lezers het zó hebben opgenomen dat zij de lessen eruit kunnen en willen toepassen, aangepast aan hun eigen situatie. Dat geldt natuurlijk voor een groot aantal boeken. In verband met de opvoeding in dit computertijdperk zou bijvoorbeeld ook het boek *Digitale dementie* van Manfred Spitzer over de invloed van de media naast het boek van IJzendoorn op het nachtkastje niet misstaan.⁴ Twee boeken is voorlopig genoeg.
- b De resultaten van wetenschappelijk onderzoek staan soms haaks op de manier waarop het moderne leven verloopt. Het is natuurlijk zo dat er kernfiguren in de opvoeding moeten zijn en dat als het kind ziek is het waarschijnlijk beter is dat een van de ouders thuisblijft bij het zieke kind. Maar een van de ouders heeft

juist vandaag een belangrijke bespreking en de andere ouder zit op een seminar in het buitenland. Er is geen optimale oplossing. Het is een voorbeeld van de wetmatigheid dat wetenschap en realiteit meestal een compromis moeten sluiten.

Of je wilt je kind naar de crèche sturen. Dat is de volgende week al aan de orde omdat je dan met je nieuwe baan begint. Maar is dat verantwoord? Weet je toevallig dat 42% van de kinderen te weinig emotionele aandacht krijgt op de crèche?⁵ Om het directer en dus schrijnender te zeggen: in 2006 waren we met collectieve inspanning – ouders, crècheleiding, subsidiegevers, inspectie, regering – bezig om 42% van de crèchekinderen tekort te doen in hun emotionele ontwikkeling. Hoe kun je dan desondanks nog een onderbouwde beslissing nemen?

Het punt is dat zowel levenservaring als wetenschap zich nauwelijks of niet laten opjagen door tijdsdruk.

- c De wetenschap geeft op veel vragen nog geen antwoord. Helaas zijn nog veel levensgebieden niet systematisch door de wetenschap doorkruist en in kaart gebracht. En veel onderzoek is ook fragmentarisch, slecht doordacht, methodisch zwak opgezet of gewoon met te veel pretentie in de openbaarheid gebracht. Het tempo van de wetenschap houdt meestal ook niet gelijke tred met de urgentie van de op te lossen vragen. Er zijn pas straks antwoorden beschikbaar die we nu nodig hebben.
- d Een apart thema is de consument van de wetenschap. Het is lang niet vanzelfsprekend dat vanuit de CAM – Complementary and Alternative Medicine – respect wordt opgebracht voor de resultaten van de wetenschap. Er is een neiging om wetenschappelijke resultaten niet voldoende serieus te nemen en naar believen te shoppen in los rondvliegende niet wetenschappelijk onderbouwde ideeën.
Edzard Ernst is als hoogleraar benoemd aan de universiteit van Exeter in 1992 voor het wetenschappelijk onderbouwen van de